

PERSPECTIVELE DEZVOLTĂRII ANTREPRENORIATULUI INOVAȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Dr. hab. Alexandru STRATAN
Dr. Natalia PERCINSCHI

THE PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

In this article there are highlighted the prospects of development of the innovative small and medium entrepreneurship in Moldova, which stand at the basis of the Concept of innovative entrepreneurship development in Moldova for the period 2011 – 2020, developed by the Institute of Economics, Finance and Statistics. It is analyzed the general situation which was formed in the business from the country. It is argued the need of this concept, its main objectives, the main directions and the stages of implementation.

În secolul XXI, lumea a intrat în epoca cunoștințelor, a formării unui regim tehnologic, a unei noi calități a populației. Inteligența, informațiile și cunoștințele reprezintă un avantaj critic pentru economia țărilor dezvoltate. Principalul criteriu pentru dezvoltarea societății devine *capacitatea acesteia de a se schimba în mod eficient: tehnologic, economic, social și cultural*. Procesul de inovare este acum factorul determinant al dezvoltării. Acest lucru se datorează mai multor circumstanțe, printre care: gradul ridicat de incertitudine pe piață, concurența acerbă, schimbări rapide în condițiile pieței, procesele ciclice existente.

Astăzi și în Republica Moldova se vorbește mult despre calea inovatoare de dezvoltare. S-a făcut însă deocamdată foarte puțin. Ne referim, în special, la dezvoltarea antreprenorial-inovațională, care este o expresie multidimensională a activității economice. Din acest punct de vedere, rolul central în Republica Moldova îl joacă întreprinderile mici și mijlocii, care sunt mai ușor adaptabile la noile modificări și recunosc progresul științific și tehnologic ca fiind cel mai important factor al dezvoltării economice.

Întreprinderile inovatoare reprezintă, de

regulă, niște afaceri private mici, constituite pentru a promova inovarea în ideea că fără utilizarea inovațiilor este practic imposibil de a crea produse competitive. Întreprinderile inovatoare mici și mijlocii sunt implicate în stadiile inițiale ale activității de inovare. Experiența internațională demonstrează tranșant că antreprenoriatul în domeniul inovării este componenta structurală cea mai dinamică a potențialului de inovare. Cum în perspectivă Republica Moldova tinde să se integreze în Uniunea Europeană, antreprenoriatul inovațional trebuie sprijinit. Prin urmare, în aceste condiții se impune elaborarea *Concepției de dezvoltare a antreprenoriatului inovațional în termen lung pentru anii 2010 - 2020*.

Necesitatea elaborării acestei concepții este definită de o serie de factori-cheie, precum:

- rolul crescând al inovațiilor pentru o dezvoltare socio-economică stabilă și creșterea bunăstării;
- formarea unei economii de piață cu orientare socială, care se va baza pe un stil tehnologic modern;
- reducerea cererii la produsele inovaționale din partea business-ului;
- dezvoltarea insuficientă a legislației Republicii Moldova în domeniul inovațiilor și lipsa unei concepții de dezvoltare inovațională a republicii;
- nivelul scăzut de cultură inovațională în domeniul științific și în afaceri;
- lipsa condițiilor necesare pentru atragerea activă a potențialului științific și tehnic în procesele de modernizare și dezvoltare a sectorului high-tech al economiei;
- lipsa de informații (inclusiv de ordin statistic) privind dezvoltarea întreprinderilor inovaționale active (companii).

Proiectul *Concepției de dezvoltare a antreprenoriatului inovațional în Republica Moldova pentru anii 2011-2020* stabilește obiectivele, direcțiile și căile de dezvoltare ale acestuia, conține principiile și mecanismele de implementare ce vor asigura condiții favorabile pentru afirmarea business-ului inovațional mic și mijlociu. Concepția dată corespunde priorităților coerente ale dezvoltării socio-economice pe termen lung, reflectate în Programul Guvernului Republicii Moldova „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” 2009-2013. La elaborarea Concepției au fost utilizate *Programul de Stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii în anii 2009-2011 și Codul Republicii*

Moldova cu privire la Știință și Inovare Nr. 259-XV din 15 iulie 2004.

Potrivit Concepției, rolul de lider este destinat întreprinderilor (firmelor) inovaționale din diverse sectoare ale economiei. Aceasta presupune participarea activă a companiilor inovaționale în dezvoltarea business-ului. Totodată, Concepția ține cont de interesele lui, propune un model și măsurile privind restructurarea sectorului respectiv în baza experienței țărilor dezvoltate.

Scopul principal al Concepției constă în formularea obiectivelor activității inovaționale în Republica Moldova, identificarea metodelor și mecanismelor de atingere a acestor obiective, considerând principiile de dezvoltare a societății Republicii Moldova, formulate în diferite documente de politici, potențialul existent în țară (valori, tradiții, resurse), realitățile, cerințele și provocările economiei globale bazată pe competitivitate, competență și capacități de dezvoltare.

În cadrul procesului de realizare a Concepției vor fi urmărite următoarele sarcini:

1. Formarea bazei pentru crearea unei „noi” economii.

2. Constituirea unui sistem efektiv de realizare a priorităților, selectate potrivit:

- programelor specifice de natură tehnico-științifică și inovatoare axate pe direcții prioritare de dezvoltare a științei și tehnologiei;

- proiectelor inovaționale de importanță regională;

3. Crearea unei infrastructuri inovaționale complexe (inclusiv regionale) ce ar funcționa ca un mecanism unic, orientat spre realizarea Concepției, și ar asigura promovarea pe piață a tehnologiilor inovaționale și comercializarea acestora.

4. Sprijinul acordat de stat pentru cele mai importante proiecte inovaționale în cadrul programelor și concursurilor țintă.

5. Contribuția în atragerea investițiilor private pentru desfășurarea proiectelor și a programelor inovaționale.

6. Organizarea și desfășurarea expertizei independente a programelor și proiectelor de investiții (în special celor ce beneficiază de ajutor din partea statului) pentru a oferi investițiilor conținut inovațional.

7. Pregătirea cadrelor calificate pentru realizarea programelor și proiectelor inovaționale, antrenarea activă a studenților și doctoranzilor în desfășurarea acestora în vederea integrării științei și învățământului superior, recalificarea și perfecționarea în domeniul specializării respective.

8. Dezvoltarea finanțării de risc a proiectelor inovaționale ale business-ului mic și mijlociu și crearea în acest scop a fondurilor de risc cu participarea statului, întreprinderilor, băncilor și diverselor fundații.

9. Extinderea infrastructurii de inovare prin crearea centrelor de transfer tehnologic, a incubatoarelor de afaceri de inovare, parcurilor de inovare, centrelor de inginerie etc.

10. Formarea unei interacțiuni eficiente între subiecții de inovare prin atragerea organizațiilor non-guvernamentale, instituțiilor academice, asociațiilor de oameni de știință, ingineri, designeri și manageri la realizarea și promovarea proiectelor și programelor inovaționale.

11. Diminuarea ratei șomajului prin crearea de locuri de muncă suplimentare în întreprinderile mici și mijlocii inovatoare.

12. Lichidarea barierelor din calea funcționării antreprenoriatului inovațional.

13. Crearea unor condiții favorabile pentru extinderea cooperării structurilor de stat cu toate structurile inovatoare ale întreprinderilor mici și mijlocii.

În cadrul Concepției de dezvoltare a antreprenoriatului inovațional, accentul este pus anume pe **dezvoltarea unor întreprinderi inovatoare active**, deoarece anume acestea:

- au cel mai înalt nivel de flexibilitate în condițiile concurenței produselor noi, unde principalul factor îl reprezintă viteza de reînnoire a produselor;

- și-au asumat responsabilitatea de a găsi, dezvolta și produce inovații științifice și tehnologice; s-au concentrat pe căutarea de noi produse și procese asociate cu un risc comercial și tehnic ridicat;

- răspund rapid la nevoile clienților, care se schimbă frecvent;

- nu sunt asociate cu numeroase proceduri birocratice și limitări caracteristice, de regulă, întreprinderilor mari.

Situația antreprenoriatului în Republica Moldova

În prezent, în Republica Moldova (conform datelor Biroului Național de Statistică pentru a. 2009), sectorul IMM-urilor constituie aproximativ 97,8 la sută din totalitatea întreprinderilor, numărând 43,7 mii de întreprinderi sau cu 2,6 mii de întreprinderi (6,3 la sută) mai mult decât în 2008, inclusiv: microîntreprinderi – 33,8 mii de unități; întreprinderi mici – 8,3 mii de unități; întreprinderi mijlocii – 1,6 mii de unități.

Actualmente, în cadrul întreprinderilor mici și mijlocii activează 316,2 mii de persoane, ceea ce reprezintă 58,7 la sută din numărul total al angajaților în economia națională. Veniturile de vânzările întreprinderilor mici și mijlocii ating cifra de 57,5 miliarde lei sau 39,2 la sută din veniturile de vânzări ale volumului total în economie. În medie, în 2009, la o IMM reveneau 7 angajați. Veniturile din vânzările întreprinderilor mici și mijlocii în medie pentru un angajat constituiau 181,8 mii lei.

În clasamentul obținerii volumului de vânzări ale întreprinderilor mici și mijlocii un rol semnificativ aparține întreprinderilor mici (50,6 la sută), urmate de întreprinderile mijlocii (35,4 la sută) și micro-întreprinderile (14,0 la sută).

Drept *subiecți ai antreprenoriatului inovațional* din Moldova sunt considerate întreprinderile și organizațiile angajate în activități inovaționale, adică cele implicate direct în crearea, implementarea și diseminarea inovațiilor. Acestea sunt organizațiile științifice de cercetare, întreprinderile inovaționale, întreprinderile industriale care elaborează și produc produse noi, întreprinderile și organizațiile cu infrastructură inovațională, precum și alți subiecți ai proceselor inovaționale.

În calitate de *antreprenor* activează persoanele fizice și juridice care practică următoarele tipuri, relativ independente, de activități de inițiativă, legate de procesul de reproducere a unui produs inovațional:

- crearea unui produs inovațional (antreprenoriat inovațional propriu-zis);
- executarea funcțiilor de mediere (prestarea serviciilor privind promovarea produsului inovațional și furnizarea de la întreprinderea-producătoare la consumator);
- îndeplinirea funcțiilor din sectorul financiar pentru asigurarea activității inovaționale.

Întreprinderile inovaționale active sunt întreprinderile care, din punct de vedere tehnologic, practică activități de elaborare și implementare a produselor și proceselor noi sau semnificativ modernizate, precum și cele implicate în procesul implementării inovației, inclusiv de natură organizațională și managerială.

În prezent, antreprenoriatul inovațional din economia Moldovei este foarte slab dezvoltat. Sunt puține întreprinderi mici care realizează integral o activitate inovațională de antreprenoriat. Aceasta, pentru că lipsesc factorii principali de care depinde dezvoltarea activității inovaționale, și anume: *cererea de produse inovaționale; un potențial*

tehnico-științific dezvoltat al economiei naționale; firme venture și investitori care ar finanța investițiile în activitățile de risc inovațional.

Situația generală a economiei și a producției materiale afectează negativ dezvoltarea antreprenoriatului inovațional. Din mai multe motive (lipsa de sprijin financiar, legislație inadecvată, infrastructura inovațională nedezvoltată, lipsa specialiștilor calificați în domeniul antreprenoriatului inovațional etc.), antreprenoriatul inovațional din republică nu determină climatul general pentru întreprinderile mici. În absența materiilor prime și a resurselor energetice pe teritoriul republicii, activitatea inovațională este singura șansă pentru antreprenorii unei firme mici de a-și ridica statutul, de a crea o organizație pe scară largă. Întreprinderile mici inovaționale dețin un rol neesențial în volumul producției industriale și agricole, serviciilor de transport, de comunicații, de locuințe și comunale, serviciilor prestate de organizațiile sanatoriale (aproximativ 2 la sută).

În prezent nu există informații statistice privind activitățile inovaționale ale întreprinderilor active (ponderea acestora în numărul total de întreprinderi mici și mijlocii), nu sunt definiți indicatorii statistici care caracterizează producția inovațională fabricată.

Analiza SWOT: asistența statului în domeniul antreprenoriatului inovațional (Tabelul 1)

În Republica Moldova, în ultimii cinci ani (2004-2009), au fost puse bazele sistemului de sprijin din partea statului pentru întreprinderile inovaționale:

- a fost edificat cadrul juridic: *Codul Republicii Moldova cu privire la Știință și Inovare al Republicii Moldova (2004)*, *Legea cu privire la Parcurile Științifico-tehnologice și Incubatoare de Inovare (2007)*;
- a fost creată o infrastructură specializată de susținere a business-ului mic. Actualmente, în republică activează trei parcuri științifico-tehnologice și un incubator de inovare: Parcul științifico-tehnologic „Academica” cu specializare universală (27 de rezidenți); Parcul științifico-tehnologic „Inagro” specializat în agricultura intensivă și ecologică (8 rezidenți); Parcul științifico-tehnologic „Micronanoteh” specializat în domeniul microelectronicii și nanotehnologiei (concurs pentru selectarea rezidenților); Incubatorul de inovare „Inovatorul”, cu specializare universală (4 rezidenți);
- au fost elaborate și implementate mecanisme guvernamentale de cooperare financiară,

imobiliară, informațională, de instruire privind dezvoltarea subiecților antreprenoriatului mic. Anual, bugetul republicii prevede, printr-un articol separat, o anumită sumă pentru realizarea programelor de sprijin guvernamental al antreprenoriatului mic;

- a fost realizată trecerea de la măsuri individuale la metoda programului-țintă de sprijin al

antreprenoriatului mic, inclusiv al antreprenoriatului inovațional. Se implementează *Programul de Stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2009-2011*;

- au fost create condițiile obiective pentru perioada de tranziție de la afaceri mici la formarea unor afaceri mai evolute.

Tabelul 1

<p>Părți forte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potențialul științific de cercetare al statului; • sistemul dezvoltat al învățământului superior; a început pregătirea cadrelor științifice cu potențial inovațional prin crearea și funcționarea cluster-ului științific de instruire „UnivER Science”: Universitatea Academiei de Științe a Moldovei, liceul Academiei de Științe a Moldovei, organizațiile în sfera științifică și inovațională, întreprinderile, organizațiile auxiliare din sfera științifică și inovațională. 	<p>Părți slabe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nivelul redus al profesionalismului managerial; • posibilități limitate de finanțare externă (lipsa fondurilor de venture); • specializarea insuficientă a locurilor de muncă; • nivelul redus al exporturilor de înaltă tehnologie; • lipsa stocării informației statistice privind inovarea; • lipsa informațiilor complete statistice privind toate formele de activități ale subiecților antreprenoriatului inovațional; • lipsa evaluărilor serioase selective; • lipsa metodologiei de calcul al indicatorilor de bază ai activității inovaționale; • lipsa monitorizării statistice a activității antreprenoriale; • lipsa culturii inovaționale a antreprenorilor.
<p>Posibilități favorabile:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprijin din partea statului pentru dezvoltarea antreprenoriatului inovațional în republică; • crearea bazei infrastructurii inovaționale: 3 parcuri științifico-tehnologice și 1 incubator de inovare; • crearea bazei normative în domeniul activității inovaționale. 	<p>Riscuri:</p> <ul style="list-style-type: none"> • problemele tradiționale în dezvoltarea business-ului: fiscale, penale, barierele administrative și birocratice (cheltuielile de afaceri pentru a depăși barierele birocratice constituie până la 8 la sută din venituri); • probleme specifice mediului inovațional: <ul style="list-style-type: none"> - bariera financiară înaltă – pentru cele mai multe întreprinderi inovatoare nu sunt disponibile resursele de creditare; - bariera cadrelor – selectarea dificilă a specialiștilor calificați pentru afaceri inovaționale (o formă mai complexă de activitate). - bariera psihologică – oamenii de știință nu sunt interesați în inițierea propriei afaceri, iar fondatorii nu au ambiția necesară pentru dezvoltarea afacerii.

Direcțiile prioritare ale dezvoltării antreprenoriatului inovațional

Planificarea activității inovaționale în cadrul companiilor se va efectua în baza următoarelor direcții:

1. Stimularea firmelor și companiilor din Republica Moldova în a implementa inovațiile;
2. Atragerea investițiilor străine în domeniul high-tech;
3. Crearea unei infrastructuri eficiente pentru susținerea inovațiilor;
4. Înlăturarea barierelor din calea inovării.

Concepția de dezvoltare a antreprenoriatului inovațional în Republica Moldova urmează a fi realizată în câteva **etape**:

1. Dezbateri publice și aprobarea prezentului document;
2. Elaborarea Strategiei de dezvoltare inovațională a economiei;
3. Elaborarea și aprobarea Programului de dezvoltare inovațională;

4. Aprobarea planurilor de dezvoltare sectorială pe termen mediu, inclusiv prin ajustarea cadrului de cheltuieli pe termen mediu;

5. Realizarea activităților prevăzute de planurile de dezvoltare;

6. Monitorizarea performanțelor și ajustarea planurilor în caz de necesitate.

Pentru realizarea obiectivelor Concepției vor fi utilizate următoarele **mecanisme** de bază:

1. Priorități de dezvoltare. Este necesar a concentra resursele pe direcții prioritare. Selectarea priorităților inovaționale se va efectua conform prognozei pe termen lung al dezvoltării tehnico-științifice și inovaționale a Republicii Moldova.

2. Planul anual de acțiune. Vor fi elaborate activități concrete în domeniul antreprenoriatului inovațional și coordonate eforturile tuturor subiecților în realizarea acestora.

3. Proiecte-pilot. Acestea vor fi direcționate spre aprobarea diferitelor mecanisme economice

sau sociale, care sunt noi pentru Republica Moldova.

4. Integrarea posibilităților diverselor programe și proiecte. Urmează să fie coordonate toate direcțiile strategice și inițiativele (programe și proiecte republicane, departamentale și interdepartamentale), utilizate și intensificate simultan capacitățile acestora.

Principalele rezultate ale Concepției sunt determinate de obiectivele sale și direcțiile prioritare. Concepția presupune realizarea transformărilor economice și culturale și îmbunătățirea nivelului culturii inovaționale din republică. Toate transformările vor deține un caracter sistemic și trebuie să asigure îmbunătățirea competitivității țării.

În sfera inovațională din Republica Moldova se vor evidenția următoarele tendințe:

1) intensificarea rolului firmelor mici și mijlocii ce activează în sfera inovațională cu transformarea lor drept bază pentru **generarea și realizarea potențialului inovațional al republicii**. Ele vor fi utilizate pentru dezvoltarea schemelor financiare pe piață, precum și a mecanismelor de parteneriat public-privat;

2) formarea **“nucleului inovațional”** al colectivelor științifice majore cu propriile utilaje de producție experimentală și pilot, finanțate, în principal, din mijloacele bugetare și colaborarea lor cu rețeaua de companii mici și mijlocii inovaționale.

Pentru **subiecții antreprenoriatului inovațional mic și mijlociu** realizarea Concepției va asigura:

1. Crearea condițiilor de pornire pentru business-ul inovațional mic.

2. Dezvoltarea infrastructurii de susținere a business-ului inovațional.

3. Îmbunătățirea culturii de afaceri și sporirea atractivității investiționale din contul atragerii resurselor (financiare, intelectuale, umane etc.) pentru realizarea proiectelor inovaționale.

4. Creșterea ofertelor de tehnologii noi pentru necesitățile business-ului.

5. Sporirea oportunităților pentru pregătirea specialiștilor calificați.

6. Îmbunătățirea autorității business-ului, bazat pe utilizarea inovațiilor.

Pentru **subiecții mari** ai antreprenoriatului inovațional realizarea Concepției va asigura:

1. Extinderea pieței de bunuri și servicii a tehnologiilor înalte.

2. Creșterea realizării eficiente a proiectelor inovaționale.

3. Pregătirea specialiștilor calificați în sectorul high-tech al economiei Moldovei.

Prin implicarea în realizarea Concepției, organizațiile științifice și de învățământ vor beneficia de:

1. Crearea pieței de cercetare științifică.

2. Acumularea experienței și cunoștințelor în domeniul comercializării potențialului științific.

3. Crearea colaborării reciproc avantajoase cu companiile incipiente, orientate spre comercializarea inovațiilor, precum și cu companiile mari din Republica Moldova.

4. Sporirea cererii față de serviciile educaționale.

Concluzie. Realizarea *Concepției de dezvoltare a antreprenoriatului inovațional* va permite crearea în Republica Moldova a unei baze solide pentru trecerea economiei pe o cale inovatoare de dezvoltare, țara devenind o regiune atractivă pentru investiții, producerea și utilizarea cunoștințelor și inovațiilor.

Bibliografie

1. Hotărîre cu privire la Programul de stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2009-2011, Nr. 123 din 10.02.2009, Monitorul Oficial Nr. 37-40.

2. Hotărîre cu privire la aprobarea Acordului de parteneriat între Guvern și Academia de Științe a Moldovei pentru anii 2009-2012 Nr. 27 din 22.01.2009, Monitorul Oficial Nr. 19-21 art. Nr.: 79.

3. Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova, nr. 259-XV din 15.07.2004, *Monitorul Oficial al R.Moldova nr.125-129/663 din 30.07.2004*.

4. Percinschi N. Развитие новых инновационных структур в Молдове. Fourth Edition of International scientific Conference „Economic growth in conditions of internationalization”, 3-4 sept., 2009, Ch.:IEFS, 2009, p.464-468.

5. Percinschi N. Некоторые проблемы статистического отражения научно-технической и инновационной информации в странах ближнего зарубежья и Республике Молдова. Chișinău, editura “Știința”, revista “Economie și sociologie”, № 3, 2008.

6. Арутюнов Юрий, Шаранин Алексей. Инновационное развитие как основа экономического процветания. Журнал-книга «Предпринимательство», № 2, 2009.

7. Валдайцев С.В., Молчанов Н.Н., Пецольдт К., Хоппе К.-Х. Малое инновационное предпринимательство - СПб.: Изд. ОЭЦиМ, 2004.

8. Валдайцев С.В. Управление инновационным бизнесом - М.: ЮНИТИ, 2001.

9. Менеджмент технологических инноваций / Под ред. С.В. Валдайцева и Н.Н.Молчанова. - СПб.: Изд-во СПбГУ, 2004.

10. Медынский В. Г., Шаршукова Л. Г. Инновационное предпринимательство./ Учебное пособие. - М.: Инфра-М, 1997. - С.

11. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=3045>